

Meddelanden från Statens musikbibliotek

Nya verk till RISM

ANNA LENA HOLM

Statens musikbibliotek är central för det svenska RISM-projektet (*Répertoire International des Sources Musicales*). (En översikt finns på bibliotekets webb-plats, där även en illustrerad notis om Grünewald f.n. finns.) Arbetet avslutades i princip 1977, men nya förvärv till vårt och landets övriga bibliotek och institutioner följs givetvis alltid upp. Nu har ett par svenska musiker/musikforskare funnit ett par ”nya” samlingar som inte fanns tillgängliga vid RISM-inventeringen för 30 års sedan.

I Kalmar stadsbibliotek uppmärksammades under senhösten 1997 material ur samlingen från Kalmar Stifts- och gymnasiebibliotek, som vid tidpunkten för inventeringen fortfarande befann sig på skolan. Det rörde sig om 21 volymer i manuskript från 1600- och 1700-talen. Här återfinns bl a en hitintills okänd tonsättare Caspar Gottlob Grünewald.

I handskriften Ms.mus. 5 är upphovsmannen till flera verk är betecknad ”CGGW”. Volymen har en ägarsignatur på pärmens insida, ”Matth. Silvius”. Uppgifter om Silvius på s. 56 Jan Olof Rudéns *Music in tablature* (Stockholm 1981) visar att han bl a var lärare vid gymnasieskolan i Kalmar, där han också avled 1771. Boken har alltså svensk anknytning, men vem var ”CGGW”?

Volymen är skriven med början både bakifrån och framifrån: arior för röst och basso från ena hållet och klavermusik från det andra. Pikturer är densamma så när som på de sista sex anonyma styckena klavermusik. Bland dessa sista kunde dock en svit identifieras via RISM-avdelningens notincipitkatalog: Det var en ”Suite pour Clavier di C.G. Grünewald” enligt ett manuskript i Uppsala universitetsbibliotek (Instr.musik i hs. 18:28). Detta verk hänfördes vid RISM-katalogiseringen till ”Gottfried? Grünewald”, eftersom någon tonsättare med initialerna C.G. inte fanns i några lexika.

I Slottsarkivets räkenskaper för 1727 (Hovstatsräkenskaper I:209, [Journalen]) s. 737 nämns för 15/11 1727 ”Musicanten Caspar Gottl. Grunewald”, ”Kapellbetient”, och på s. 750 finns en egenhändigt signerad verifikation av Caspar Gottlob Grünewald. En jämförelse mellan denna namnteckning och pikturererna i manuskripten i Uppsala och Kalmar visar att de alla är identiska. Sviten i Uppsala är alltså en autograf, liksom alla stycken av ”CGGW” i Kalmar-manuskriptet. (Denna volym är f ö nästan i sin helhet skriven av Grünewald.) Att ange ett efternamn med två initialer var tydligen inte ovanligt – se s. 61 i Rudéns tabulaturbok, där Dietrich Buxtehude angetts som ”DBH”.

Grünewald anställdes i hovkapellet 27/12 1726 och kvarstod till och med 1727 med diverse avbrott (Hovstatsräkenskaperna [Huvudboken] s. 79. I Hovkontorets arkiv framgår också att M.J. Zethrin övertog Grünewalds tjänst i april 1728 [Brevskrivarregister till serie E 1 vol. 1–86.

Brevböcker ang. Kungl. Maj:ts hov och hovstater mm 1674–1834] E 1:18, s. 87). F n är det ej känt vart Grünewald sedermera tog vägen. En av hans kompositioner i Silvius notbok är daterad ”Anno 1728 d 9 Januarij” – var notboken Grünewalds egen eller redan då i Silvius ägo? Eller fick denne på andra vägar Grünewalds notbok i sin hand? I Stockholm eller Kalmar? (Ett exempel på hur noter kan ha vandrat finns nedan.)

Ytterligare uppgifter om Grünewald är få. I Norlind-Trobäcks Hovkapellets historia (Stockholm 1926) nämns hovkapellisten ”C.G. Grünewald 1727”, liksom i Eva Helenius-Öbergs dokumentavolym om J.H. Roman (Stockholm 1994). I Bengt Kyhlbergs exerpssamling finns hänvisning till en tryckt text i Kungl. biblioteket från 1726 av Caspar Gottlob Grünewald ”Die Vergnüglichkeit des Ehestandes ... In einem musicalischen Sing-Spiel Vorgehalten”.

Klaversviten i C-dur finns alltså i autograf i Uppsala. I Kalmar finns den i en anonym avskrift i den volym som för övrigt innehåller flera verk av Grünewald i autograf (Ms.Mus. 5), samt i ytterligare en anonym avskrift (Ms.Mus.4c). Sats 3 samt början på sats 1 finns dessutom i en handskrift i universitetsbiblioteket i Lund (Saml. Wenster G:29). Arian nedan förekommer i en anonym avskrift i den s k Solanders notbok, nu i Norrbottens museum i Luleå, en gång tillhörig dottern till kyrkoherden i Piteå ”Gertrud Sophia Solander Ups. 1731”. Annars ligger idag alla Grünewalds verk i Kalmar.

F.n. upptar Caspar Gottlob Grünewalds verkförteckning:

Aria ”Gleichwie ein Schiff in Wellen ...”

Fantasia [d-moll] (Anno 1728 d 9 Januarij)

Gavotte en Rondeau [G-dur]

Siciliana [B-dur]

Suite pour Clavier [C-dur]

Svite [*sic*] pour Clavicein [*sic*] [D-dur]

samt flera menuetter, allt utom arian för klaver.

Dessutom torde Grünewald även ha komponerat musiken till bröllopsdikten ”Die Vergnüglichkeit des Ehestandes ... 26 April 1726”, till vilket han ju skrivit texten enligt det ovannämnda trycket i Kungl. biblioteket.

I Kalmar finns även ett partitur till Pergolesis Stabat Mater (Ms.Mus.11), som är ett intressant exempel på hur noter har vandrat under årens lopp. Partituret som har ingått som No 61 i någons notbibliotek är skrivet av den okände kopisten ”H/N 36”, har svensk text med italiensk titel. På titelbladet finns Utile Dulcis stämpel, vilket visar att verket skänkts detta illustra sällskap, kanske av den ursprunglige ägaren. Nederst på pärmens insida har Musikaliska akademiens sekreterare och bibliotekarie Pehr Frigel skrivit sin namnteckning samt året 1794. Vid det laget fanns Utile Dulcis hela notsamling på akademiens bibliotek – fanns det så många exemplar av verket att Frigel fått sitt eget? Anmärkningen fortsätts av den nye ägarens anteckning ”till A.Holmberg 1829”. Anders Holmberg var domkyrkoorganist i Kalmar (och skänkte sedermera en stor samling Roman-material till Musikaliska akademien) och han skrev sedan överst på Pergolesi-partiturets inre pärmsida ”A. Holmberg gifvit till Kalmar högre Elementar-Läroverk 1860”. Volymen har sedan fått stämplat från såväl Kalmar läroverks bibliotek som Kalmar musiksällskap.

Vissa av 1600-talsvolymerna från *Liber Scola Calmariensis* är också av särskilt intresse. Repertoaren var ganska likartad i alla svenska stiftsstäder om man ska döma efter kvarvarande notböcker. Från skolan i Kalmar finns bl.a. sex av ursprungligen åtta stämböcker i pergamentomslag som bär dateringen 1624, innehållande ca 180 motetter på latin och lieder på tyska. De flesta verken är anonyma men i denna uppsättning finns flera tonsättarangivelser av tyska kom-

positörer som annars undantagsvis återfinns i de svenska gamla samlingarna, som t ex Gregor Lange, Joachim a Burck och Hermann Winstmann.

I en annan uppsättning av ursprungligen 8 stämböcker finns tre kvar, vilka har som nr. 4 *Salve decus Suecorum Rex Gustave Adolphe*, ursprungligen en latinsk motett, *Veni in hortum meum*, av Jacob Praetorius. I manuskript i såväl Västerås som Växjö finns verket med den svenska texten senare inskriven. I Västerås framfördes den 1623 enligt Hans Davidssons texthäfte till Musica Sveciae cd-skiva Gustavus Rex & Christina Regina. Davidsson skriver där också "Ryktet för-mälde att det redan utförts en gång tidigare, sommaren 1620 i Kalmar ...". (Detta f n obekräftade rykte kan eventuellt härröra från en fotnot på s. 36 i T. Norlinds *Från Tyska kyrkans glans-dagar*, II (1944).) I Kalmarskolans stämböcker finns detta verk med endast den svenska texten av Jonas Columbus, vilket sålunda bekräftar ryktet (och volymerna kan dateras till 1620).

Stifts- och läroverksbiblioteket i Strängnäs (Roggebiblioteket) har en notsamling som tidigare gått igenom för RISM. Nu visar det sig att delar av den gamla notsamlingen från Kongl. Gymnasiet (enligt påskrifter), överlämnad till Bibliotheket i Strängnäs (enligt gamla stämplat), sedan många år tydligen förvarats på Kommunala musikskolan. De har nu återbördats till Roggeborgen och katalogiserats för RISM. Det rör sig om ca. 170 verk, varav hälften från tiden runt 1760-1810. Här märks en stort antal tryck av den i Sverige så frekvent förekommande holländske musikkörläggaren J.J. Hummel. Här finns även verk som är unika i den svenska RISM-katalogen. Det rör sig nästan endast om instrumentalverk: Kammarmusik från duetter till sextetter. Den största delen utgörs dock av sinfonior och Joseph Haydn är den överlägset mest representerade tonsättaren.

NYA VERK TILL RIPM

Bibliotekets Dokumentationsenhet SMA är svensk central inte bara för RILM (Répertoire International de la Literature Musicale) och RIDIM (Répertoire International d'Iconographie Musicale) utan är även ansvarig för den senaste grenen på RIM-trädet, RIPM, dvs Répertoire International de la Presse Musicale. Denna verksamhet omfattar en retrospektiv indexering av 1800-talets musiktidskrifter.

Det skandinaviska RIPM-projektet har nu resulterat i tre band, ett för Danmark, ett för Norge och ett för Sverige. Den första svenska volymen omfattar *Stockholms musik-tidning* 1843–1844 samt *Ny tidning för musik* 1853–1857. Fem volymer för *Svensk musiktidning* beräknas utkomma under 1998.